

Esettanulmány

„A gyermeknek mindig hinni kell...”

Gyermekkel kapcsolatban felnőtt felelősséget megállapítani, különösen büntetőjogit, ahol nemcsak a közvélemény, hanem a bíróság súlyos ítéletével is számolni kell, kényes és roppant nehéz feladat. Kiváltképpen, ha azt is figyelembe vesszük – és ez az ítélezőknek kötelességük –, hogy néhány embertársunk kitalálta már: a gyermek eszköze (is) lehet a másik ember tönkretételének; a hatóságok a megmondhatója annak, hogy hány bosszúra éhes polgár, (főleg szülői minőségében) gyakorolja is. Ki lehet-e deríteni az igazságot, és vajon a magyar igazságszolgáltatás kellően felkészült-e az ilyen ügyek kezelésére?

A bűnügy, amelynek apropóján válaszokat próbálok találni, a napisajtóból jól ismert, 1993. tavaszán a Kecskeméti SOS Gyermekfalu igazgatója ellen a rendőrség elfogató parancsot bocsátott ki, szeméremsértő vétség miatt. Az igazgatót néhány napos bujkálása után kézre kerítették, és a bíróság előzetes letartóztatásba helyezte. A gyanúsítás – ma már a vádbeli tényállás – alapját az igazgatónak az általa azóta is tagadott magatartása jelenti, miszerint a gyermekfalu egyik 14 éves növendékének testét szexuális célzattal érintette. A pedagógus és a felügyeletére bízott gyermek közötti ilyen jellegű kapcsolat időtartama pontosan nem határozható meg, de mindenesetre nem egy alkalomról volt szó, és a folyamat csúcspontjaként a gyermek gyógyszerrel öngyilkosságot kísérelt meg. A próbálkozás halált nem okozhatott volna, feltehetően valamiféle erős jelzést szándékozott küldeni a környezete számára szorongatott helyzetéről.

A tényekhez tartozik az is, hogy a gyermek azt állítja: nem az igazgató miatt nyúlt a gyógyszerhez, hanem úgy általában, elege lett az életéből.

A gyermekek elleni családi és intézményi szexuális bántalmazásnak bűnügyi és igazságügyi tapasztalatairól a kecskeméti ügy rendőrségi vizsgálójával és a tárgyalást vezető bírójával beszélgettem. Különösen a bíró esetében igyekeztünk elkerülni a konkrét ügyre való utalást, hisz törvényi parancs kötelezi is őt erre, az ügy tanúságai azonban oly fontosak, hogy némely vonatkozását be kell mutatni az olvasónak.

A bevezetőben még annyit szükséges kiemelni, hogy a Kecskeméti Gyermekfaluban történeteket, a rendőrség megfelelően bizonyította, ennek nyomán az ügyész vádat emelt, és a Kecskeméti Városi Bíróságon már megkezdődött a büntetőügy tárgyalása.

A bíró

Egy büntetőügy kibontásán sokan dolgoznak. Munkájukat sokan aszerint minősítik, hogy születik-e elmarasztaló ítélet? A bíró tehát nem csupán az adott ügyet ismeri alaposan, hanem az eljárók munkáját is minősíteni tudja. Az ügy bírója, dr. Vas Árpád fiatal, nagyon határozott és rokonszenves ember, a Városi Bíróság elnöke is egyúttal. A kecskeméti bűnözők kemény bírónak ismerik. Szakmáját kiválóan értő, szuverén egyéniség, ugyanakkor az emberekkel való érintkezésben egyszerű, sallangmentes és közvetlen. Szívesen beszél a munkájáról, érdeklődéssel várja a büntetőeljárás küszöbön álló változásait. Amit lehet a mai szabályozás merev keretein oldani, igyekszik bevezetni, például nem idézi be az ügy valamennyi szereplőjét egyidőben, hogy azok ne órák hosszat várakozzanak a bíróság folyosóján, vagy a

tanúnak kellő időt ad, hogy megismerkedjen a tárgyalóterem hangulatával, környezetével. És azt sem tartja elképzelhetetlennek, hogy a tanú ne állva mondja el a vallomását ü tisztelt bíróságnak. Izgalmas az az elképzelése is, hogy a bíró ne egyszerűen megismételje a tárgyalás során a rendőrségi nyomozás mozzanatait, hanem valóban bíróként, semleges magatartással figyelné a felek bizonyítását, és úgy hozná meg a döntését. Azzal kezdi a beszélgetést, hogy a bíró nem beszélhet a folyamatban lévő ügyéről, de vannak tapasztalatai:

Valóban nehéz a dolga az igazságszolgáltatónak ezekben az ügyekben. Ugyanakkor könnyebb is, mert a rendőrségi előkészítés sokkal alaposabb, más ügyekhez képest terjedelmesebb a bizonyítás. Jó lenne, ha a bíró az első rendőrségi jegyzőkönyvből benyomást alkothatna magának a kihallgatás helyszínéről, a kihallgató, bevezető, hangulatoldó módszereiről. Sok tanút hallgat ki a rendőrség a bántalmazások kapcsán, akik a dolog természeténél fogva többnyire közvetett tanúk, akik a gyanúsított habitusát, életvezetését, a sértettekkel való általános viszonyát és hasonlókat jelenítenek meg. A védelem is gyakran állít tanukat, ezek rendszerint azt közlik, hogy a vádlott milyen rendes ember. Úgynevezett „alibi tanúk” soha nincsenek, ugyanis a vádlottak nem szokták tagadni, hogy az adott helyszínen a sértettel jelen voltak, csupán a vádolt magatartást.

Mindig kell szakértő, közülük a főszerep a pszichológusnak jut, akitől nem szabad kérdeznünk egyenesen azt, hogy a sértett gyermek szavahihető-e, hanem kerülő úton azt tudhatjuk meg, hogy. élményszerű-e, amit elmond. Gyakran van a kezünkben két egymásnak teljesen ellentmondó szakértői vélemény: az egyik azt állítja, hogy a gyermek úgy mondja el a történeteket, mint egy leckét, a másik pedig minden további nélkül hisz neki.

Állandó védői módszer a tárgyalásokon, hogy a gyermeket ellentmondásokba keverik bele, és így kérdőjelezzik meg a szavahihetőségét. Aligha a bíró feladata, hogy egy törvényesen megengedett eljárást alkalmazó védői módszert kritizáljon, csupán azt akarom erősíteni, hogy valóban igen nehéz a gyermek sértetti szerepe. A büntetőeljárás törvény szerintem ad némi segítséget ennek enyhítésére, mert a tanút indokolt esetben ki lehet hallgatni a vádlott távollétében, amire persze (annak ismertetése után) a vádlott reagálhat, és ha szükséges, a szembesítés már nem kerülhető el.

A büntetőeljárás gyakran újra feltépi a bűncselekmény okozta sebeket, amelyek addig már esetleg be is hegedtek, ezért mindig meg szoktam kérdezni a gondozót, hogy mi történt azóta? Ilyenkor hallom, hogy az idézés kézhez-vétele után a gyermek sírva fakadt, szorongani kezdett; úgyhogy kézenfekvő: sokkal gyorsabban kellene az ügyeknek lefolyniuk, de hát ismert, hogy mennyire túlterheltek a hatóságok, és ezekben az ügyekben rendszerint több tárgyalási napot kell tartani.

Fontos mozzanat a gyógyulás kérdése. Mindig érdeklődöm, hogy haragszik-e az elkövetőre? Jónéhányszor megtörtént, hogy a szabadlábon védekező vádlott felkereste a sértettet, bocsánatot kért. Ez természetesen számít az ítélethozatalnál.

Az ügyvédek általában ismerik ennek a jelentőségét, és szorgalmazzák is a védenceiknél, de jó lenne, ha ezt valaki, egy civil társadalmi szervezet következetesen ösztönözné.

A gyermek kihallgatásához mindig kell egy felnőtt, érzelmi támasz, ez természetesen a szülő, de könnyen lehet, hogy nem alkalmas erre a szerepre. Mégpedig egy sajátos körülmény miatt: a szexualitásról még nem esett szó a családban, így a szülő jelenléte csak fokozza a gyermek bajait, és nyilván nem is várható tőle részletes beszámoló. Ez a fajta akadály néha egészen könnyen felismerhető, hisz bizonyára másként beszélnek a szexről egy városi többgyermekes családban, mint a falusi egyke esetében. A helyettesítő személy ilyenkor lehet a pedagógus vagy más, aki a gyermek iskolájában a szexuális felvilágosítást elvégezte, bár

tudjuk, hogy ez sem problémamentes, hiszen a pedagógusok egy része nem szívesen vállalja ezt a munkát; felkészítés hiányában elutasítja az ilyen típusú beszélgetést.

A bírósági tárgyaláson igyekszünk a bántalmazott gyermek szerepeltetését a minimálisra korlátozni. A rendőrségnek persze többször ki kell hallgatnia, de jó lenne, ha a kihallgató rendőr személye az első pillanattól kezdve nem változna. Így a gyermek kevésbé érezné kiszolgáltatottnak magát.

Kecskemét nem túl nagy város, évente 10-15 szexuális bántalmazással kapcsolatos ügyünk van itt a bíróságon. Kiskorú veszélyeztetése legfeljebb úgy fordul elő, hogy a felelős felnőttel közösen követ el vagyon elleni bűncselekményt a gondjaira bízott gyermek. Gyermekbántalmazás miatt nemigen kapunk vádiratot az ügyészségtől, gondolom rendőrségi ügy is kevés van ebből.

Bizonyára a legsúlyosabb esetek kerülnek csak napvilágra, amikor orvoshoz kénytelenek fordulni, ő pedig jelenti a hatóságnak.

Úgy vélem, egy gyermek öngyilkossági kísérlete is hasonlóan komoly zavarokról árulkodik, mint láttuk a mostani ügyünkben is. Nem tudom, hogy az orvosok jelzik-e ezeket az eseményeket a rendőrség vagy a gyermekvédelmi szervek felé, de nagyon fontos volna ennek a tünetnek a hátterét megismerni.

A bírónak is gyakran vannak kétségei, hogy vajon a családi életbe beavatkozó büntetőjog hasznos-e, célszerű-e? Bizony nem egy család szétesik, ahonnan az apa a börtönbe kerül, az anyagi csőd bekövetkezik, és az is valószínű, hogy a büntetéstől önmagában, más segítség híján nem fog megváltozni az apa.

Hallottam egy amerikai gyakorlatról: bíróság elé került szülő, ha önként vállalja, hogy valamilyen kezelés alá veti magát, és megfelel az előírásoknak, melyről a segítők megfelelő tanúsítványt adnak, mentesül a büntetéstől.

Sokszor 4-5 éves sértettünk van, ezért arra gondoltam, hogy a szexuális felvilágosítást bizony már az óvodában el kellene kezdeni. Nem a cukrosbáccsival kell persze a gyerekeket felvilágosítás címén ijesztgetni, hanem azt kellene elmagyarázni a kicsiknek, hogyan reagáljanak a furcsa, szokatlan felnőtti közeledésekre. A legtöbb bántalmazás elkerülhető lett volna, ha a gyermek felismeri a veszélyt, és tudja, hogy mit kell csinálnia, hogyan kell nemet mondani, vagy a szülővel, nevelővel megosztani e tapasztalatokat. A saját példámot említem: mindig mondom a kisgyermekemnek, aki már egyedül közlekedik az utcán, hogy az úttesten való átkelésnél, ha nem biztos a dolgában, inkább várjon meg egy felnőttet és csatlakozzék hozzá. Nemrégiben elmesélte, hogy egy néni látva a tétovázását, megszólította, megfogta a kezét és átkísérte. Eddig a dolog rendben van. De tudnia kell a gyermeknek, ha ezután például az következik, hogy meghívlak kisfiam egy fagyira, akkor a kedveskedő már túllépte a normális kereteket, és neki valamiképpen tiltakoznia kell. Tudom jól, nagyon kell vigyázni, nem szabad túlzottan elijeszteni a gyermeket a külvilággal való kapcsolatában, de mindenképpen meg kell találni a módját, hogy halljon a gyermek valamit a veszélyeztetés lehetőségéről.

A rendőr

Egy bűnügyben, amíg az vádemelésre alkalmas lesz, több rendőr is szerepet kap. A bűnügyes nyomozó, a panaszfelvevő ügyeletes tiszt, a helyszínen (gyakran) legelőször megjelenő közrendvédelmi járőr, a bűnügyi technikus egymásba kapcsolódó munkája alapvető fontosságú, ám a sértett gyermekkel a vizsgáló kerül a legszorosabb kapcsolatba. A

rendőrkapitányságokon kijelölt ifjúságvédelmi nyomozók és vizsgálók azonban a bűnügyi állomány rendkívüli terhei és a szinte folyamatos személycserék miatt gyakran csak papíron léteznek. A rendőrség család-, gyermek- és ifjúságvédelmi munkájának szabályzata ideiglenes jellegű ugyan, de a munka kereteit biztosítaná; ám a személyi feltételek rendszerint hiányoznak. A fiatalokkal foglalkozó rendőr nélkülözhetetlen tulajdonságai: sokoldalú, szakmailag jól képzett, magas műveltségű és nyitott személyiségű; aki nem ilyen, maga menekül a terepről, mert a fiatalok nem fogják elfogadni partnerként, és nyomasztó kudarcai lesznek. A munkakör éppen ezért egyszerre vonzó és taszító, a testületen belüli elismertsége is hullámzó. A posztra kerülés gyakran véletlenszerű, elég hozzá a fiatal életkor. A felderítéssel foglalkozók több-kevesebb rendszerességgel, a vizsgálók meglehetősen ritkán, megyei és országos gyermekvédelmi tematikájú továbbképzésben részesülnek.

A kecskeméti városi rendőrkapitányságon a gyermekfalu bűnügyének vizsgálatát Százdai Balázné rendőr százados asszonyra bízta. A századosnő maga is családanya, fiatalasszony létére már igen tapasztalt vizsgáló. Karrierje a rendőrségen jellegzetesen „női”; mint a legkiválóbb női bűnügyesek legtöbbje, gépirónőként indult. Érettségi után a bíróságon kezdett, majd átment a rendőrségre, még közelebb az „élethez”. Kitartó szorgalma, mindig és minden munkára kész munkakedve, majd sikeres rendőrtiszti főiskolai felvételi nyomán minősítették át hivatásos állományba. Nagyon sok olyan bűnügyet vizsgált már, ahol gyermek szerepelt, többször gyanúsítottként, ritkábban sértettként. Most az ő gondolatai következnek:

Rengeteg tapasztalat nyerhető az ilyen ügyekből. Az ember kényszert érez, hogy a pusztán tényeken túl megkísérelje az okokat is megismerni, hisz gyermekek sorsáról van szó. Engem a hibás vagy vétkes szülői magatartás motívumai érdekelnek leginkább.

A nyereség kettős: könnyebb dolgom lesz a bizonyítással, másfelől megalapozottabban tudok esetleg segíteni a család sorsán, ha mással nem, hát jó szóval, tanáccsal, amit úgy látom, szívesen el is fogadnak a rendőrtől, aki az ügyüket intézi.

A gyermekfalubeli kislány öngyilkossági kísérletéről a bejelentés a bűnügyes kollégákhoz került, a felderítő munkát végzőkhöz. A rendőri tapasztalat óvatosságra int, nem ritka, hogy a környezet eltúlozza, vagy pedig másik felnőtt elleni bosszúra használja a gyermek bántalmazását vagy a gyermekkel való visszaélés más módjait. Éppen ezért a feljelentés kiegészítését rendelték el, és ennek keretében meghallgatták a kislányt, valamint a számításba vehető tanukat kikérdezték. Így tehát először a kapitányság ifjúságvédelmi nyomozója beszélt a gyermekkel. A fiatal kolléga különösebb szakmai felkészültség híján van még, de habitusa alapján jól viszonyul a különleges feladathoz. Az igaz, hogy a férfiúi mivolta veszélyeket hordoz: a kamasz lány nyilvánvalóan nehezen küzdötte le szégyenlős zavarát. Volt olyan ügyem, ahol megerőszakolt külföldi nőt kellett kihallgatni, és csak férfi tolmácsunk volt. Ez a körülmény még a felnőtt nőnél is okozott kínos pillanatokat.

Az adatok ellenőrzése és kiegészítése után elrendeltük a nyomozást. Ekkor a történet nagyjából már kirajzolódott, a vizsgálatnak az volt a feladata, hogy a részleteket kibontsa és sokoldalúan bizonyítsa. A tényállás az ilyen ügyekben rendszerint nem bonyolult, most pedig kifejezetten egyszerű, csupán néhány mozzanatú volt. Sőt, önmagában véve viszonylag csekély súlyú volt a vétkes magatartás.

Jelentőssé az a körülmény emelte, hogy nem egy tudatlan ember követte el* hanem sok gyermek sorsáért felelős, magasan képzett gyermekvédelmi szakember, akit ráadásul előzőleg többször figyelmeztettek több mint félreérthető viselkedése miatt.

A szélsőséges helyzetbe került gyermekek megszólaltatásában már gyakorlatom van. Az első feladat a feszültség oldása: szégyen, ijedtség, zavar van a lelkében, hisz a mindenható, a

gyakran szeretett felnőtt tetteről kell beszélnie, ráadásul idegen előtt. A saját szerepét rosszul értékelve esetleg büntudata is van, hogy miatta az a felnőtt most bajba került. Távolról kezdjük a beszélgetést: iskola, a hétköznapiak, az egész élete alakulása kerül szóba, mielőtt intimebb ügyekre térünk át. A kislányokkal a fiúkról beszélgetek, tetszik-e neki valaki az iskolában. Egyszerűen, úgy társalgunk, mint nő a nővel. Pár dolog magamról is szóba kerül: mit csináltam diákkoromban, sőt még az is, hogy minden felnőtt ember elkövet az életében olyant, ami nem helyes és szégyenli is, de segítenünk kell egymásnak, és akkor kisebb lesz a baj. Azt hiszem, már nem is a rendőrt látják bennem, és gondosan ügyelek arra, hogy ebben később se csalódjanak. Közben megkínálom üdítővel, figyelek, hogy nem fárad-e, kérdezem is erről. A kihallgatás olyan szobában folyik, ahol nem zavarnak, az pedig nem fordulhat elő, hogy a kollegák esetleg alaposan szemügyre vegyék, mint egy érdekes ügy szereplőjét.

A bizonyítás egyik alapköve a sértett gyermek elmondása. A szülő részvétele a kihallgatásán sokszor bajos; ha ő a feljelentő, vagy másképpen ellenérdekű a gyanúsítottal, akkor helyettesíteni szoktuk. A mostani ügyünknel arra is vigyázni kellett, hogy a nyilvánosság megfelelő időben kapjon tárgyilagos, tájékoztatást. Márpedig ha a gyermekfaluból hívunk valakit, akkor sok dolog kiszivárog, így is eléggé torz hírek keringtek. Mindezek miatt Szegedről hívtunk egy pszichológus nőt, aki sokat segített később is. A sértett kihallgatásának igen részletesnek kell lennie, ez hitelének egyik biztosítója. Tulajdonképpen arra kell alkalmasnak lennie, hogy az ügyész számára meggyőző legyen, hogy megtörtént az eset, az előadott módon. A bizonyítékok további sorában is főleg tanúvallomások vannak, mindenekelőtt azoké, akik a gyanúsított személyiségét és a tett körüli magatartását mutatták be. Tanú a kislány osztályfőnöke is a külső iskolából, sőt a hittant tanító pap, akik a sértett szexuális tájékozottságáról, illetve arról számoltak be, hogy a katekizmus tanulása folyamán éppen a tízparancsolat ne paráználkodj passzusánál tartottak. Tárgyi bizonyíték is került elő, a kislány levele az igazgató iránti vonzalmáról. A gyanúsítottat is megvizsgálta – önkéntes beleegyezésével – szexuálpszichológus. Ezek mind egy-egy apróbb-nagyobb részlettel járultak hozzá az összkép kialakulásához, vagyis, hogy megtörtént-e bűnös módon a kritika alá vett cselekmény. A bizonyítékok egy – kisebb – része nem igazolta a bűnösségét, de a nyomozó hatóságnak a mentő körülményeket éppúgy fel kell tárnia, mint a terhelőket. Az eljárás egyébként mindvégig fokozott ügyészi felügyelet alatt volt, amit az ilyen kényes ügyekben egyáltalán nem bánunk, mert elkerülhetők a buktatók.

A családokban megesett bántalmazások nyomozásánál mindig kiderül, hogy voltak már előzetes jelei a bajnak, de az anyák általában nem hisznek vagy nem akarnak hinni ezeknek, csak amikor már robban a bomba: szökés, öngyilkossági kísérlet következik be.

Azt hiszem, nehéz helyzetben is van ilyenkor egy asszony: számára a tragédia többszörös, hisz gyalázatos dolog történik a kislányával, és elveszíti az emberét is. Talán nem jól van az, hogy csak a végkifejletben van válaszlépés, mégpedig büntetőúton, és szinte jóvátehetetlen következményekkel.

Igaz, a legtöbb család, ahol szexuális visszaélés történik a gyermekkel, alacsony műveltségű és egyéb zavarok is vannak már az életükben. A jobb kondíciójú családokban nem hiszem, hogy jelentős látencia lenne, a gyermekkel fenntartott viszony nem lappanghat sokáig, olyan feszültségek halmozódnak fel, amelyek előbb-utóbb megmutatkoznak a külvilágban. A kérdés csak az, hogy a környezet, főleg az iskola, elég érzékeny-e ezekre a mozzanatokra. A legfontosabb szerintem az, hogyha egy gyermek, akárcsak utalásszerűen beszél ilyen élményéről, sürgősen tenni kell valamit. A gyermeknek mindig hinni kell. Ha csak kitalálta a történetet, akkor is valamilyen rendellenesség tüneteként kell felfogni, ami, ha

szó nélkül hagyják, súlyos torzulássá fejlődhet. Persze nem hatósági intézkedések kellene ide, hisz ezek már legfeljebb csak igazságot szolgáltatnak, mikor valami segítség kellene, mégpedig minél korábbi stádiumban.

Ennek a segítségnek az ily módon veszélyeztetett gyermekek és felnőttek egyaránt ismerik a hiányát.

Mostanában – nagyon helyesen – erőteljes felvilágosítás folyik az iskolákban a drogok veszélyeiről. Legalább ekkora energiával kellene szólni a szexualitás örvényeiről. A droggal csak néhány gyermek lép kapcsolatba, a szexualitás kivétel nélkül érint mindenkit.

Képesnek kellene lenniük észrevenni és kikerülni az idősök, felnőttek ilyen szándékú közeledését. És alighanem ennek a megtanítását is érdemes lenne a rendőrrre bízni; a gyermekek ugyanis szívesen hallgatják meg a rendőr tapasztalatait, ugyanakkor úgy látom, hogy a pedagógusok nem szívesen avatkoznak ezekben a zavaros ügyekben. Másfelől pedig a kamaszlányok körüli felnőtt férfiak némelyikének sem ártana egy kis „oktatás”. Az édesapának arról, hogy vegye észre a nővé fejlődő lányát, és még játékból se simogassa a szexuálisan érzékeny zónákat, ne is érintse, még véletlenül sem. A nevelőapákat, pláne a nevelőket pedig abban kellene segíteni, hogy ha észreveszik a kislányos rajongáson túli érzelmeket, hogyan szereljék le azt okosan, semmit nem rombolva.

Családi, egyáltalán gyermek - felnőtt kapcsolatokba csak erőfölénnyel beavatkozni, kevés sikert ígér. Mankó nélkül nem sokat ér a rendőri eljárás, vagy a bírói büntetés. Én néha megpróbálom tapintatosan ellenőrizni, hogy elmegy-e az előírt elvonókúrára a családfő, iszik-e még egyáltalán. Kevés azonban erre az időm és az erőm, és valószínűleg jó lenne, ha ezt nem a hatóság csinálná. A rendőrségen, a mi kapitányságunkon is hatalmas mennyiségű információ gyűlik össze a rosszul élő családokról. Jön az anya és valamilyen segítséget szeretne az italozó, garázda férj ellen. Nem büntetést szeretne, hanem segítséget, ami nem további összeütközések eredője. Mi azonban csak büntető-eljárásra vagyunk feljogosítva. A forma szerint az iratot „rendezzük”, és például megtagadjuk a nyomozást, de a gyámhatóságot vagy bárki mást nem tájékoztatunk erről, pedig a probléma nem oldódott meg, nem segítettünk.

Én néha azt is megteszem ezeknél a megtagadásoknál, mert egyszerűen nem tudom szó nélkül hagyni, hogy behívom az embert és beszélek vele. Ez azonban esetleges és mivel egyszeri alkalom, tartok tőle, hogy nem is hatásos. A családi botrányokban intézkedő rendőrök jelentéseit is megkapjuk és megvizsgáljuk, leírnak-e azokban büntetőjogilag tilalmazott magatartást. Rendszerint nem érik el a kritikus szintet, így aztán nem is történik semmiféle intézkedés. Igaz, mi nem kezdeményezünk, de tessék mondani, kinél, hol kellene, van-e erre igény egyáltalán? Semmiféle civil társadalmi kezdeményezésről nem tudok, akik azt tűzték volna maguk elé, hogy segítenek a konfliktusos családokon. Persze, ha valaki mégis jelentkezne, alighanem bajban volnánk, mert nem tudjuk, hogy a személyiségi jog védelme nem tiltja-e számunkra az információk kiadását.

A bírósági ítélet fogja tartalmazni majd az igazságot, illetve annak képességeink szerinti lehető legjobb megközelítését. Remélhetően arra kapunk majd választ, hogy egy súlyos ifjúságelleni bűncselekmény történt-e, vagy csupán annyi, hogy egy nevelőjébe szerelmes kislány érzelmeit a felnőtt nem volt elég okos megfelelő mederbe terelni.

A 14 éves sértett 10 éves koráig vidéken, erősen konzervatív szellemiségű családban nőtt fel, ahol a szex tabu téma volt. 12 éves koráig a női és a férfi test közötti különbségről semmilyen fogalma nem volt, majd vallásos szellemben kapott felvilágosítást. Már hittanra

járt a piaristákhoz, és amikor a paráznsággal kapcsolatos hitbéli tilalmat tanulták, arra döbönt rá, hogy ő bünt követett el.

Nevelőanyja és mások is látták, hogy nem megszokott módon kötődik az igazgatóhoz, akit erre figyelmeztettek is. A figyelmeztetés hatástalan volt, továbbra is túl gyakran volt kettesben az igazgató a gyermekkel, ezért jelezték az egyesület vezetőségének a problémát. A megfelelő intézkedés ezután is váratott magára, máshová pedig nem tudtak fordulni, mert a gyermekfalva teljes mértékben a budapesti központhoz tartozik, annyira, hogy a városi önkormányzati vagy más hatósági szervekhez való fordulás lehetősége fel sem merült. Felmerült persze az SOS falukkal kapcsolatosan elhangzó kritika: természetes élethelyzet-e, hogy a nevelőfaluban csak anyák vannak, és a gyerekek nem kapnak apai-férfi mintát, nem alakulhatnak ki az együttélés formái és szabályai, így a gyerekek fokozottabban veszélyeztetetteké válnak.

Végezetül álljon itt minden kommentár nélkül néhány mondat az **INTERPOL** gyermekek és fiatakorúak ellen elkövetett bűncselekményekkel foglalkozó első nemzetközi szimpóziумának (Lyon, 1992. április 7-9.) záródokumentumából:

- Minden rendőri tevékenységben első szempont legyen a gyermekek érdeke.
- Az eljárásoknak áldozat-centrikusnak kell lenniük.
- Minden gyermekek elleni bűncselekménynél multidiszciplináris együttműködésre van szükség.
- A gyermekáldozatokról külön rendőrségi statisztika készüljön.
- Külön rendőri lehetőséget kell teremteni a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények felderítésére.
- A rendőrség működjék együtt a gyermekvédelemben illetékes szakemberekkel.
- A gyermekeket kihallgató rendőrtisztviselő legyen képes a stresszoldásra, támogató attitűd jellemezze és részesüljön rendszeres, szervezett képzésben.

A magyarországi gyermekvédelemnek – a rendőrségen is – nagy hagyományai vannak. Jónéhány dologban azonban a századfordulói állapotokhoz képest visszalépést lehet tapasztalni. A kecskeméti ügy remélhetőleg sok tanulsággal szolgál, érdemes rajta elgondolkozni. Amin viszont nem lehet gondolkodni, hanem azonnal cselekedni kell, az éppen az, hogy az eset bármikor megismétlődhet. A tárgyalt ügy fényében szorongva kell arra gondolnunk, hogy továbbra sem léteznek olyan ellenőrző vagy jelző rendszerek, amelyek kizárnák az újabb, esetleg tragikusabb fejleményt. Az ENSZ Gyermeki Jogokról szóló nyilatkozatának a hazai jogrendbe való beillesztése közben e jogok érvényesülésének biztosítékait sürgősen meg kell teremteni.

Németh Zsolt

Útmutató gyerekek kikérdezéséhez

Kerüljük el a gyerek összezavarását:

- olyan szavakat használjunk, amelyeket a gyerek biztosan megért
- ha a gyerek furcsa kifejezéseket használ, próbáljuk meg megérteni, mire gondol pontosan
- ne alkossunk értékítéletet a hallott szavak alapján
- a kicsi gyerek számára rövid kérdéseket tegyünk fel, amire egyszerűen lehet válaszolni. Jobb több egyszerű, mint egy hosszú, komplikált kérdés.

Kerüljük el, hogy megijesszük a gyereket:

- a gyerek szemmagasságában legyünk mi magunk
- lehetőség szerint ne üljünk asztal mögé
- kicsi gyerek esetén legegyszerűbb vele együtt leülni a szőnyegre
- meg kell magyarázni a gyereknek a kikérdezés célját, hogy miért érdeklődünk az érzéseiről, fájdmáról, és hogy megpróbálunk segíteni
- ha felmerül a szülővel való találkozástól való félelem, fel kell ajánlani segítséget, illetve védelmet
- meg kell kérdezni a gyerektől, hogy feloldoz-e a titoktartási kötelezettség alól azért, hogy megosszuk az információkat az orvossal, tanárral, baráttal, hivatallal vagy a szülővel
- erősítsük meg, hogy tudjuk, nem könnyű bárkinek mesélni a történekről, akár ismerős, akár idegen
- ha van a gyereknek bizalmas rokona, barátja, engedjük meg, hogy jelen legyen a kikérdezésnél
- mondjuk el a gyereknek, hogy mi a következő lépés, de ne terheljük túl információkkal
- a szexuális visszaélés esetén a kikérdező mindig azonos nemű legyen a gyerekekkel
- minimalizáljuk a kikérdezők és kikérdezések számát, ahol engedélyezett, vagy lehetséges, használjunk hang, vagy videofelvételt.

Kerüljük el, hogy a gyerek védekezni kényszerüljön:

- ne várjuk el azt, vagy bátorítsuk arra, hogy a szülője ellen beszéljen
- ne tegyünk olyan benyomást, hogy a szülőt rossznak, veszélyesnek, lustának, felelőtlennek stb. tartjuk
- emeljük ki, hogy az egész családnak szeretnénk segíteni gondjaik megoldásában.

Kerüljük el az „igen”, „nem” válasszal elintézhető kérdéseket, és ne próbáljunk olvasni a gondolataikban.

* Értékítélet-mentes, nyitott kérdéseket igyekezzünk feltenni: pl. „Látom, hogy nagyon elkeseredett vagy, szeretném tudni az okát.”, vagy „El tudnád mondani, mi történt?”

* Általánosítással is sokat segíthetünk: pl. „Sok gyerek ilyen helyzetben szomorú, haragos, ijedt”, de ne mondjuk azt: „Biztos vagyok benne, hogy most dühös vagy.”

Csillapítsuk a gyerek büntudatát:

* Biztosítsuk a gyereket arról, hogy nem felelős azért ami történt, és a vizsgálat eredménye sem őt terheli.

* Ha a gyerek maga jelentkezett, hogy elmondja a történeteket, erősítsük meg, hogy jól cselekedett.

**(Egy laikus és professzionális segítők számára készült
amerikai szórólap anyagából)**